

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2016.02.25>

Justyna JASIŃSKA
Uniwersytet Wrocławski

Charakter prawny powództw określających pochodzenie dziecka

Streszczenie

Artykuł prezentuje kwestie związane z postępowaniem w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi w polskim systemie prawnym. Innymi słowy są to sprawy o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka (dotyczące ojcostwa i macierzyństwa) oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa.

Głównym celem opracowania jest próba rozstrzygnięcia sporu związanego z oceną charakteru prawnego powództw określających pochodzenie dziecka. Szczególna uwaga poświęcona jest rodzajom powództw, a ponadto różnicy pomiędzy konstytutywnym a deklaratywnym wyrokiem. Autorka wskazała obiektywne argumenty przemawiające za zasadnością zaszeregowania powództw określających pochodzenie do kategorii powództw kształtujących.

Słowa kluczowe: dziecko, pochodzenie, ojcostwo, macierzyństwo, charakter prawny powództwa, konstytutywny, deklaratywny.

Podjmując rozważania na temat zadawnionego już sporu co do oceny charakteru prawnego powództwa określającego pochodzenie dziecka, w pierwszej kolejności należy wspomnieć o tym, w jaki sposób Kodeks postępowania cywilnego reguluje kwestie rodzicielstwa oraz co – biorąc pod uwagę przedmiot postępowania cywilnego – stanowi wartość nadrzędną i niepodważalną.

Założona systematyka niniejszego opracowania prowadzi do wskazania, że Kodeks postępowania cywilnego, jako urzeczywistnienie i ochrona norm prawa materialnego, przewiduje, począwszy od art. 453 k.p.c., tzw. postępowania odrębne z zakresu spraw ze stosunków między rodzicami a dziećmi. Przedmiotem tychże postępowań na gruncie postępowań sądowych może być zarówno ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa, ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa, jak i ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa. Wszystkie wymienione procesowe

sposoby określania pochodzenia dziecka kształtują jego sytuację prawną i tym samym, poprzez prawomocny wyrok, tworzą fundament jego biologicznego, a w konsekwencji również prawnego, pochodzenia¹.

Elementarnym założeniem istnienia procesowych sposobów określania ojcostwa czy macierzyństwa jest przede wszystkim prawo do znajomości własnego pochodzenia i przynależności rodzinnej. Wynika to bezpośrednio z szerokiego ujęcia instytucji dobra dziecka, które to pojęcie, ze względu na przewidziane ograniczenia ilościowe, opisane zostanie jedynie w stopniu sygnalizującym istotę problemu. Niemniej jednak dobro dziecka, czy też jego interes, stanowi wartość nadrzędną w stosowaniu prawa, a prawo do znajomości własnego pochodzenia niewątpliwie wpisuje się w szereg przymiotów przypisywanych temu pojęciu. Choć nie da się zaprzeczyć subiektywności przy egzekwowaniu „dobra dziecka”, to jednak należy zgodzić się z twierdzeniem, iż stanowi ono trzon ustawowego modelu przepisów o prawach dziecka, determinuje strukturę obowiązującego prawa i narzuca pewien kierunek rozwiązań, w którym dziecko nigdy nie może mieć gorszej sytuacji prawnej aniżeli inne podmioty. Co za tym idzie, proceduralne przepisy Kodeksu postępowania cywilnego² i wyszczególnione w nim sposoby określania pochodzenia dziecka stanowią gwarancję realizacji założeń ochrony interesów dziecka i jego praw, w tym prawa do znajomości własnych korzeni³.

¹ Ważnym w tym miejscu wydaje się zaznaczenie, iż określanie pochodzenia dziecka to nie tylko sposoby finalizujące się w procesie cywilnym. Wynikające z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego założenia i domniemania wskazują jednoznacznie, iż proces cywilny i jego przedmiot w postaci wskazania ojcostwa czy też macierzyństwa stanowi swego rodzaju ostateczność. Prócz procesowych sposobów określania pochodzenia dziecka, Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyróżnia zasadę *mater semper certa es*, zgodnie z którą tożsamość matki jest zawsze znana. (Na gruncie dzisiejszej medycyny zasada ta przysparza wielu problemów interpretacyjnych w zakresie macierzyństwa zastępczego, w rozumieniu matki surogatki. W tym bowiem przypadku macierzyństwo biologiczne nie będzie zgodne z macierzyństwem genetycznym). Ponadto w kwestii ojcostwa wyróżnić należy domniemanie ojcostwa męża matki, w którym co do zasady za ojca uznaje męża matki dziecka, a także pozaprosesowy sposób określania pochodzenia dziecka, oparty na porozumieniu rodziców, który wskazany jest w ustawie jako uznanie ojcostwa. Zob. E. Olędzka, *Ustalenie pochodzenia dziecka w świetle zmiany KRO z 6.11.2018 r.*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 22, s. 1219 i 1220. Podkreślenia wymaga też fakt, że samo zaprzeczenie ojcostwa czy macierzyństwa nie oznacza określenia pochodzenia w ścisłym tego słowa znaczeniu, bowiem wyrok zaprzeczający ojcostwu lub macierzyństwu wskazuje jednoznacznie, od kogo na pewno dziecko nie pochodzi, co z kolei daje podstawę do wytoczenia powództwa o ustalenie ojcostwa lub macierzyństwa celem dokładnego określenia pochodzenia.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.

³ Jak słusznie wskazuje K. Flaga-Gieruszyńska, ukształtowania sposobu pojmowania dobra dziecka powinno się dopatrywać w pierwszej kolejności w Konstytucji RP (Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). Polska ustawa zasadnicza wyraźnie podkreśla, iż dobro dziecka jest wartością nadrzędną, a realizacja tej wartości zauważalna być powinna już na etapie ustawodawczym. Por. K. Flaga-

W związku z powyższym, wskazując na rodzaje powództw określających pochodzenie dziecka, ponadto znając ich doniosłość, podpartą szeroko rozumianym dobrem dziecka, trafnym wydaje się przystąpienie do meritum opracowania. Konieczne zatem będzie zabranie głosu we wspomnianym już sporze, który dotyczy oceny charakteru prawnego powództw określających pochodzenie, co za tym idzie – określenie, z jakim rodzajem wyroku mamy do czynienia w przypadku uwzględnionego powództwa⁴.

Mając na uwadze doktrynę procesowego prawa cywilnego, wyróżnić można trzy podstawowe rodzaje powództw, których rozróżnienie zależne jest od przedmiotu postępowania, a dokładnie rzecz ujmując – od treści żądania zawartego w powództwie. Mowa tu zatem o: powództwie o świadczenie, o ustalenie istnienia stosunku prawnego lub prawa oraz o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa⁵. Zaznaczenia wymaga fakt, iż wskazany podział funkcjonuje w postępowaniu cywilnym nie tylko w wymiarze teoretycznym, ale posiada wyraźne walory natury praktycznej. Poszczególne zaklasyfikowania powództwa odniosą skutek w zakresie konsekwencji orzeczeń uwzględniających powódz-

Gieruszyńska, *Ochrona dobra dziecka w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich*, [w:] M. Boratyńska (red.), *Ochrona strony słabszej stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. A. Zielińskiemu*, Warszawa 2016, s. 907; zob. także: J. Gajda, *Prawo do znajomości oraz ustalenia własnego pochodzenia*, [w:] M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A. Schulz (red.), *Księga Jubileuszowa Profesora Tadeusza Smoczyńskiego*, Toruń 2008, 329 i nn.; J. Gajda, *Przesłanka dobra dziecka przy ustalaniu jego pochodzenia*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 1, s. 24–43; A. Zielonacki, *Prawo do znajomości własnego pochodzenia*, „Studia Prawnicze” 1993, z. 1, s. 99; W. Stojanowska, *Władza rodzicielska pozamałżeńskie i rozwidzionego ojca. Studium socjologiczno-prawne*, Warszawa 2000, s. 32; A. Schulz, T. Smoczyński, *Rodzinne prawa podmiotowe i ich ochrona na obszarze stosunków między rodzicami i dzieckiem*, [w:] W. Czaplński (red.), *Prawo w XXI wieku, Księga pamiątkowa 50-lecia Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, Warszawa 2006, s. 764.

⁴ Na potrzeby niniejszego opracowania poruszone zostaną kwestie oceny jedynie wyroków uwzględniających powództwo. Wyrok oddalający nie zmienia sytuacji prawnej podmiotu, co za tym idzie – powinien być oceniany jako wyrok deklaracyjny. Argumentem potwierdzającym taką tezę jest fakt, że wyrok oddalający powództwo, np. o ustalenie ojcostwa, nie stwarza nowej sytuacji prawnej dziecka. Nie tworzy on bowiem ojcostwa prawnego, a więc nie ma funkcji kształtującej, która przypisywana jest wyrokom o charakterze konstytutywnym. Zob. E. Gapska, J. Studzińska, 9.3.4.2. *Orzeczenia deklaracyjne*, [w:] E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, LEX/el. 2015: „Takie orzeczenie nie zmienia w żaden sposób istniejącego stanu prawnego, a więc nie wnosi do jego istnienia nic nowego: nie modyfikuje go, nie znosi, ani nie ustanawia, a jedynie stwierdza jego rzeczywistą treść, ogłaszając, że dany stosunek prawny istnieje lub nie istnieje. Innymi słowy orzeczenie deklaracyjne usuwa stan niepewności co do sytuacji prawnej jego podmiotów”.

⁵ Zgodnie z treścią postanowienia SN z dnia 11 marca 1999 r., „O rodzaju sprawy (sprawa o świadczenie, o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa, o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa) decyduje treść żądania pozwu, a nie charakter zarzutów, którymi broni się pozwany”. Zob. Postanowienie SN z dnia 11 marca 1999 r., III CZ 9/99, Legalis nr 53741.

two. Stąd mowa o wyrokach zasądających, ustalających i kształtujących⁶. Natomiast skutki i występowanie wskazanych rodzajów wyroków determinują istnienie innego podziału, w którym kategoryzacja orzeczeń opiera się na charakterze deklaratywnym i konstytutywnym. W zależności od ich rodzaju, wyroki te spełnią różne funkcje w zakresie ochrony praw podmiotowych⁷.

Opis rodzajów powództw nie budzi doktrynalnych wątpliwości. Faktem jest, iż został on powszechnie przyjęty i, co ważniejsze, jest on co do zasady akceptowany. Niemniej jednak kwestią budzącą rozbieżności wśród przedstawicieli doktryny jest zagadnienie zaszeregowania ogólnie pojmowanych powództw określających pochodzenie do jednej z trzech grup rodzajów powództw wyszczególnionych ze względu na przedmiot postępowania. Już na samym początku wykluczyć należy zasadność rozważania kwestii, że powództwo określające pochodzenie jest powództwem o świadczenie. Twierdzenie takie pozbawione byłoby najmniejszego sensu i choć prawdą jest, że powództwo o określenie pochodzenia może zawierać w sobie elementy powództwa o świadczenie, np. gdy w przypadku powództwa o ustalenie ojcostwa równocześnie powód dochodzi alimentów, to jednak przedmiot ten będzie zagadnieniem dodatkowym, niedeterminującym charakteru prawnego powództwa.

Doktryna i judykatura prezentują dwa stanowiska w ocenie charakteru prawnego powództwa o ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa, ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa. Pierwszym z nich jest zaszeregowanie poszczególnych powództw określających pochodzenie dziecka do grupy powództw ustalających stosunek prawny lub prawo, drugim natomiast wskazanie, iż sądowe określanie pochodzenia dziecka ma charakter kształtujący i tym samym tworzy nowy stosunek prawny lub prawo. Mimo szerokiej argumentacji zarówno pierwszej, jak i drugiej strony konfliktu, spór nie został rozstrzygnięty, a doktrynalna dyskusja na ten temat trwa nadal⁸.

⁶ P. Osowy, *Powództwo o zasądzenie świadczenie w sądowym postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 6, s. 51.

⁷ K. Piasecki, *Wyrok pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 1981, s. 142; zob. także: K. Korzan, [w:] W. Berutowicz (red.), *System prawa procesowego cywilnego*, t. 2: Z. Resich (red. tomu), *Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 321 i nn. Autor wyraźnie wskazuje, iż orzeczenia zasądające świadczenie i ustalające prawo lub stosunek prawny należy zakwalifikować do jednej grupy orzeczeń deklaratywnych, czyli takich, które potwierdzają istniejący już stan materialnoprawny. Orzeczenia konstytutywne, którym przypisana jest cecha prawotwórczości, co do zasady stanowią atrybut wyroków wydawanych w powództwie o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, o ile oczywiście sąd nie oddali powództwa. Oddalenie powództwa, niezależnie od jego rodzaju, będzie zawsze miało charakter deklaratywny, bowiem nie zmienia sytuacji prawnej lub prawa; zob. także: K. Korzan, *Orzeczenia konstytutywne w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972, s. 45.

⁸ A. Jakubecki, *Charakter powództw o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 3, s. 7; zob. także: B. Oszkinis, *Charakter prawny powództw o ustalenie macierzyństwa*, „Monitor Prawniczy”

W związku z powyższym zaznaczenia wymaga fakt, iż zasygnalizowany konflikt rozciąga się również na ocenę charakteru prawnego wyroku uwzględniającego powództwo o określenie pochodzenia dziecka. Przedstawiciele doktryny, w zależności od tego, czy optują za ustalającym czy też kształtującym rodzajem powództwa określającego rodzicielstwo, oceniają charakter wyroku uwzględniającego powództwo jako deklaracyjny bądź też konstytutywny. Powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego charakteryzuje się tym, iż wyroki zapadające w tymże postępowaniu mogą mieć jedynie charakter deklaracyjny⁹.

Mając na względzie powyższe, a zarazem zabierając głos w tak ważnej dyskusji co do oceny charakteru prawnego powództw określających pochodzenie, autorka jednoznacznie optuje za stwierdzeniem, iż wszystkie powództwa, które zaliczone zostały do powództw określających tożsamość biologiczną ocenić należy w kategorii kształtującej, a wyroki uwzględniające tego rodzaju powództwa zaszerzować do kategorii orzeczeń o charakterze konstytutywnym¹⁰.

Aby uzasadnić wyrażone w ten sposób stanowisko, istotnym wydaje się rozpoczęcie argumentacji od pojęcia legitymacji procesowej i założeń proceduralnych z tym zagadnieniem związanych. Otóż by zaszerzować dane powództwo do kategorii powództw ustalających, uwagę w pierwszej kolejności skupić należy na pojęciu „interesu prawnego”. Zgodnie bowiem z treścią art. 189 k.p.c.,

2012, nr 1, s. 24. W kwestii charakteru prawnego powództw określających pochodzenie wypowiedzieli się między innymi: J. Gwiazdomorski, *Sądowe ustalenie ojcostwa*, Warszawa 1977, s. 31; B. Dobrzański, *Glosa do uchwały SN z dnia 7 czerwca 1971 r., III CZP 87/70*, „Nowe Prawo” 1973, nr 4, s. 611; J. Gwiazdomorski, *Dochođenje i zaprzeczenie macierzyństwa*, „Studia Cywilistyczne” 1974, t. 24, s. 22; T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001, s. 240–243; S. Szer, *Prawo rodzinne w zarysie*, Warszawa 1969, s. 204; Z. Wiszniewski, *Glosa do orzeczenia SN z dnia 28 lipca 1956 r., I CR 84/56*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1957, nr 1, poz. 6, s. 15; J. Gajda, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 292; S. Grzybowski, *Charakterystyka prawna aktu uznania dziecka oraz konsekwencje przeprowadzonej oceny*, „Nowe Prawo” 1957, nr 4, s. 8; K. Pietrzykowski, *Powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1977, nr 7–8, s. 1036; T. Rowiński, *Powództwo o ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1964, nr 12, s. 1168; W. Broniewicz, *W kwestii powództwa prokuratora o zaprzeczenie ojcostwa*, „Nowe Prawo” 1963, nr 2, s. 159–162; J. Ignatowicz, [w:] B. Dobrzański, J. Ignatowicz (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Warszawa 1975, s. 470 oraz wielu innych; zob. także: Uchwała SN z dnia 6 grudnia 1952 r., C Prez 166/52, OSNCK 1953, nr 2, poz. 31, zgodnie z którą „Wyrok ustalający ojcostwo nie tworzy nowego stanu prawnego, lecz stwierdza stan istniejący od chwili poczęcia dziecka”.

⁹ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 292.

¹⁰ Na potrzeby niniejszego opracowania argumentacja przemawiająca za konstytutywnym charakterem wyroku uwzględniającego powództwo została przedstawiona w taki sposób, aby połączyć cechy wszystkich powództw określających pochodzenie, bez potrzeby oddzielania ich od siebie. Temat ten jest na tyle obszerny i skomplikowany, że pożądanym byłoby omówienie wszystkich powództw i ich cech z osobna. Niemniej są one co do zasady tak zbieżne w ujęciu procesowym, że nie należy klasyfikować tej formy omawiania zagadnienia jako braku poprawnej analizy tematu.

powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Ustawodawca wyraźnie wskazuje zatem, iż interes prawny, rozumiany w kategorii potrzeby i korzyści prawnej, jest wyróżnikiem i zarazem przesłanką powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego. Interes prawny jest w tym przypadku czynnikiem warunkującym poszukiwanie ochrony prawnej na drodze sądowego postępowania cywilnego¹¹. Mając na względzie powództwa, których celem jest określenie pochodzenia dziecka, stwierdzić należy, iż stosowanie przesłanki interesu prawnego w znaczeniu art. 189 k.p.c. będzie wyłączone spod stosowania. Wnikliwa analiza wyszczególnionych powództw, pod względem materialnoprawnych przesłanek wszczęcia postępowania, wskazuje jednoznacznie, iż w każdym ze wskazanych powództw ustawodawca wyraźnie doprecyzował podmioty uprawnione do wytoczenia powództwa. Mowa tu – co oczywiste – o kwestii legitymacji procesowej¹². Wytoczyć powództwo w przedmiocie określenia pochodzenia może jedynie podmiot wyraźnie wskazany przez ustawę, nie zaś każdy, kto ma w tym interes prawny¹³.

¹¹ T. Rowiński, *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971, s. 78–79. Autor wskazuje, iż „jako przesłanka merytoryczna powództwa o ustalenie, interes prawny stanowi warunek poszukiwania ochrony sądowej za pomocą powództwa o ustalenie stosunku prawnego lub prawa”; zob. także: J. Lapiere, *Recenzja pracy T. Rowińskiego: „Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym”*, „Państwo i Prawo” 1972, nr 3, s. 140–143; W. Siedlecki, *Recenzja pracy T. Rowińskiego: „Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym”*, „Nowe Prawo” 1972, nr 1, s. 110–113; S. Włodyka, *Interes prawny jako przesłanka dopuszczalności zaskarżenia orzeczeń w procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1963, nr 9, s. 931; W. Broniewicz, *Interes prawny przy powództwie o zasądzenie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1964, z. 37, s. 131.

¹² Legitymowanymi czynnie do wytoczenia powództwa są: przy ustaleniu macierzyństwa – dziecko (art. 61¹⁰ § 2 k.r.o.), matka dziecka (art. 61¹⁰ § 3 k.r.o.) oraz prokurator (art. 61¹⁶ k.r.o.), przy zaprzeczeniu macierzyństwa – dziecko (art. 61¹² § 2 k.r.o.), matka (art. 61¹² § 3 k.r.o.), kobieta wpisana w akcie urodzenia jako matka (art. 61¹² § 4 k.r.o.), mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone z uwzględnieniem macierzyństwa (art. 61¹² § 5 k.r.o.) oraz prokurator (art. 61¹⁶ k.r.o.), przy ustaleniu ojcostwa – dziecko albo matka (art. 84 § 2 k.r.o.), domniemany ojciec dziecka (art. 84 § 3 k.r.o.), w razie śmierci dziecka, które było powodem – zstępni (art. 84 § 4 k.r.o.) oraz prokurator (art. 86 k.r.o.), przy zaprzeczeniu ojcostwa – mąż matki (art. 63 k.r.o.), matka dziecka (art. 69 § 1 k.r.o.), dziecko (art. 70 § 1 k.r.o.) oraz prokurator (art. 86 k.r.o.), przy ustaleniu bezskuteczności uznania ojcostwa – mężczyzna, który uznał ojcostwo (art. 78 § 1 k.r.o.), matka dziecka – (art. 79 k.r.o.) oraz prokurator (art. 86 k.r.o.).

¹³ Nie da się ukryć faktu, iż pomiędzy interesem prawnym a legitymacją procesową istnieje pewna zależność. Można bowiem z pełnym przekonaniem powiedzieć, iż w przypadku powództw o ustalenie, jeżeli powód posiada interes prawny przy wytaczaniu powództwa, występuje równoznaczność z istnieniem legitymacji procesowej. Podobnie sytuacja ma miejsce w przypadku powództw, których wytoczenie uzależnione jest od wyraźnego, ustawowego wskazania podmiotowego. Typując podmioty uprawnione do wytoczenia powództwa, ustawodawca w gruncie rzeczy stwierdzić mógł, iż właśnie te podmioty mają interes prawny, lecz z drugiej strony osoby legitymowane wcale nie muszą posiadać takiego interesu. W powództwach o ukształtowanie czy też o świadczenie interes prawny nie może być samodzielnym czynnikiem dopuszczalności

Argumentem przemawiającym za zaszeregowaniem powództw o określenie pochodzenia do kategorii powództw o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego jest również czynnik bezpośrednio z interesem prawnym powiązany. Otóż sprawy, których wszczęcie uzależnione jest od wykazania interesu prawnego, pozbawione są, co do zasady, zakresu czasowego w dopuszczalności wniesienia pozwu. Interes prawny utożsamiany jest z niepewnością istnienia prawa lub stosunku prawnego, co stanowi realne zagrożenie dla sfery praw danego podmiotu. Owa niepewność uprawnia do wytoczenia powództwa i błędem byłoby utożsamianie jej z jakimikolwiek ograniczeniami terminowymi¹⁴. Sytuacja przedstawia się diametralnie inaczej w przypadku powództw o określenie pochodzenia. W zależności od tego, czy jest to ustalenie ojcostwa, macierzyństwa, czy też ich zaprzeczenie, Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyraźnie wskazuje czas, po upływie którego wszczęcie postępowania przez określony podmiot uznać należy za niedopuszczalne.

Pozostając w zakresie dopuszczalności wytoczenia powództwa, należy wskazać, iż zwolennicy teorii zaszeregowania powództw określających pochodzenie do kategorii powództw o ukształtowanie podnoszą kwestię tzw. braku przewidywalności tychże postępowań. Co do zasady uznaje się, iż jedynie powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego służą zapobieganiu naruszeniom prawa. Cechy tej nie można natomiast przypisać powództwom o ukształtowanie¹⁵. Wyrażona w ten sposób myśl potwierdza, iż powództwa o określenie ojcostwa czy macierzyństwa należą do grupy powództw o ukształtowanie, a wyrok uwzględniający powództwo ma charakter konstytutywny¹⁶.

wszczęcia postępowania. Relację tę potwierdza P. Osowy, wskazując, że: „interes prawny z powództwa kształtujących stanowi jedynie «refleks» zasadności roszczenia procesowego, natomiast przy powództwie o ustalenie interes ów jest uważany za jego przesłankę” – P. Osowy, *Powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego*, Warszawa 2015, s. 184. Argument ten, choć ważny, na kartach dowodzenia stanowiska uznania powództw określających pochodzenie za powództwa kształtujące nie przekonuje przeciwników wyrażonego stanowiska. Zob. W. Siedlecki, *Recenzja pracy B. Walaszka: „Sądowe ustalenie nieślubnego ojcostwa w polskim prawie międzynarodowym prywatnym”*, „Państwo i Prawo” 1960, nr 10, s. 630.

¹⁴ Wyrok SA w Poznaniu, z dnia 20 kwietnia 2006 r., I ACa 1221/05, LEX nr 194532. Wskazać należy, iż ograniczenia natury terminu mogą być zauważalne w przypadku powództwa o ustalenie, gdy powództwo to uzupełnione będzie o znamiona innych rodzajów powództwa. W ramach przykładu wskazać należy chociażby wyrok stwierdzający alimenty. Zawiera on w sobie część ustalającą obowiązek alimentacyjny, a także część dotyczącą świadczenia. Terminowość w tym przypadku przejawia się choćby faktem, iż w przypadku obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dzieci za termin końcowy uznać można fakt występowania możliwości samodzielnego utrzymania się przez dziecko.

¹⁵ K. Korzan, *Orzeczenia konstytutywne...*, op. cit., s. 189; B. Walaszek, *Ustalenie ojcostwa małżeńskiego w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym*, Kraków 1962, s. 110.

¹⁶ B. Oszkinis, op. cit., s. 26–27. Autor wyraźnie zanegował wyrażony w ten sposób argument. Stwierdził bowiem, że „prewidywalność” nie jest immanentną cechą powództw o ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Wyrażona opinia wyprowadzona została z brzmienia art. 189 k.p.c.

Brak prewencyjnego charakteru postępowania stanowi motywację godną znaczenia w argumentacji przemawiającej za konstytutywnością wyroków uwzględniających pochodzenie, niemniej jednak wciąż jest to przesłanka, której trudno nadać rolę znaczącej. W związku z tym zasadnym wydaje się poruszenie kwestii, która stanowi fundament zasadności optowania za zaszeregowaniem powództw określających pochodzenie do powództw kształtujących. Owym fundamentem wyrażanego twierdzenia jest różnica, jaką należy dostrzec między pojęciami rodzica biologicznego i rodzica prawnego. Zależność ta odnosi swój skutek zarówno wobec matki, jak i ojca.

Ojcostwo oraz macierzyństwo w rozumieniu prawnym oraz biologicznym to całkowicie odrębne zagadnienia. Aprobujący teorię uznającą deklaratywny charakter wyroków określających rodzicielstwo wskazują, iż ojcostwo i macierzyństwo powstają z chwilą narodzin, te natomiast są wynikiem poczęcia dziecka. Błędem byłoby w całości odmówić słuszności takiemu ujęciu problemu, niemniej z punktu widzenia prawa i zależności w nim wyrażonych ojcostwo czy macierzyństwo biologiczne nie może być utożsamiane, na zasadzie synonimizacji, z ojcostwem i macierzyństwem prawnym. Pojęcia te należy uznać za różne. Z punktu widzenia społecznego i naturalistycznego pożądanym jest, aby nie były ze sobą sprzeczne, faktycznie jednak nie są identyczne. Regulacje prawne w większości przypadków dążą do tego, aby rodzicielstwo biologiczne szło w parze z rodzicielstwem prawnym. Nie zawsze jest to jednak możliwe i zgodne, chociażby z dobrem dziecka. Zasadność rozróżniania obu form postrzegania terminu „rodzica”, tj. w ujęciu biologicznym i prawnym, wyprowadzić można chociażby z regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który wyraźnie, poprzez np. instytucję przysposobienia, dopuszcza możliwość rodzicielstwa poza-biologicznego¹⁷. Wskazana różnica pojęć między rodzicem biologicznym a rodzicem prawnym nie daje podstaw ku temu, aby sądzić, że wyrok wydawany w procesie o ustalenie ojcostwa czy macierzyństwa miałby charakter deklaratywny. Powództwa określające pochodzenie, czyli zarówno ojcostwo, jak i macierzyństwo, zmierzają do ukształtowania nowego stosunku prawnego. Wynikiem tego ukształtowania jest powstanie uprawnień, takich jak władza rodzicielska, a także szeregu obowiązków, do których w pierwszej kolejności zaliczyć można chociażby świadczenia alimentacyjne. W przypadku powództw o ustalenie negatywne, czyli o zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania, kształtowanie nowego stosunku prawnego polega na ustaniu uprawnień i obowiązków związanych z rodzicielstwem. Biologiczne pochodzenie stanowi swego rodzaju okoliczność faktyczną, na podstawie której sąd rozstrzyga sprawę i w konsekwencji kształtuje, bądź nie, prawną relację ojcostwa lub macierzyństwa. Wiąż biologiczna to wynik istnienia pewnego faktu,

¹⁷ Podobne stanowisko przyjmuje K. Pietrzykowski. Wskazuje on, że pojęcia macierzyństwa biologicznego i prawnego powinny być rozróżniane. K. Pietrzykowski, op. cit., s. 1036.

przy czym więź prawna to konsekwencja ustanowionego stosunku prawnego¹⁸. I choć powództwo o ustalenie ojcostwa czy też macierzyństwa w konsekwencji służy określeniu rodzicielstwa biologicznego (stąd doniosłość dowodu badania DNA), to dopiero wyrok uwzględniający powództwo ukształtuje stosunek prawny między rodzicem a dzieckiem, tworząc prawną więź, a w przypadku zaprzeczenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz przy ustaleniu bezskuteczności uznania ojcostwa tę prawną więź niweluje.

To, że pojęcia rodzicielstwa biologicznego i rodzicielstwa prawnego nie mogą być uważane za tożsame, można argumentować samą postawą ustawodawcy przy tworzeniu materialnoprawnej podstawy określania pochodzenia. Kodeks rodzinny i opiekuńczy formułuje instytucje określania ojcostwa i macierzyństwa na podstawie domniemań, a także uznania ojcostwa. Sugeruje to, iż ustawodawca zdaje sobie sprawę z faktu, że prawny wymiar rodzicielstwa nie musi być zgodny z jego biologicznym odzwierciedleniem. Obrazując sytuację na podstawie przykładu, wskazać należy, iż dziecko urodzone w trakcie trwania małżeństwa w sposób automatyczny korzysta z *przydzielonego mu* ojcostwa w postaci męża matki. Fakt, czy łączy go z danym mężczyzną więzy krwi, nie ma tu większego znaczenia. Sytuacja analogicznie kształtuje się w przypadku uznania ojcostwa. Uznający ojcostwo mężczyzna oraz potwierdzająca działanie matka dziecka nie muszą wykazywać biologicznego pokrewieństwa. Wystarczającym jest fakt, że poprzez uznanie dany mężczyzna zobowiązuje się do pełnienia roli ojca. Zatem gdyby celem nadrzędnym ustawodawcy było zrównanie zagadnień rodzica biologicznego z rodzicem prawnym, wspomniane wyżej sposoby określania pochodzenia dziecka sformułowane byłyby odmiennie. Wyprowadzić można z tego zestawienia siatki pojęciowej wniosek, iż Kodeks rodzinny i opiekuńczy dopuszcza sytuację, w której dana osoba będzie rodzicem prawnym, nie będąc nim zarazem w znaczeniu biologicznym, i odwrotnie. Można bowiem być rodzicem biologicznym dziecka i nie spełniać warunków rodzicielstwa w znaczeniu prawnym.

Kształtujący charakter powództwa o określenie pochodzenia wynika z faktu, iż stworzy nowy stosunek prawny między rodzicem, a dzieckiem. Biologiczne pochodzenie nie ma tu większego znaczenia, bowiem można powoływać się na ojcostwo, macierzyństwo bądź ich brak dopiero po wydaniu prawomocnego orzeczenia w tym przedmiocie. W momencie składania pozwu o sądowe ustalenie pochodzenia stosunek prawny jeszcze nie istnieje, a dopiero wyrok uwzględniający powództwo tworzy taki stosunek prawny w zakresie rodzinnym. W przypadku zaprzeczenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa stosunek prawny między rodzicem a dzieckiem już istnieje, a uwzględnienie powództwa przez sąd skutecznie go niweluje. Taka relacja i żądanie zmiany istniejącej sytuacji prawnej nadaje orzeczeniom charakter konstytutywny¹⁹.

¹⁸ A. Jakubecki, op. cit., s. 10–11.

¹⁹ K. Korzan, [w:] W. Berutowicz (red.), *System prawa...*, op. cit., s. 352; B. Walaszek, op. cit., s. 107; zob. także: B. Oszkiniś, op. cit., s. 28 – autor wyraźnie zaprzecza zasadności rozdziela-

Zmiana istniejącego stosunku prawnego stanowi niepodważalny argument potwierdzający konstytutywność wyroków określających pochodzenie²⁰. Wyrok w powództwach o wskazanym przedmiocie warunkuje powstanie bądź ustanie stosunku rodzinno-prawnego i bez znaczenia pozostaje fakt, czy skutki wyroku ustalającego pochodzenie mają moc *ex tunc* czy działają na przyszłość. Zależność ta nie przeczy warunkom konstytutywności wyroku²¹.

Przystępując do nakreślenia skutków wyroków sądów powszechnych w przedmiocie określenia pochodzenia w warunkach uwzględniających powództwo, należy wskazać, iż to właśnie one stanowią czynnik pozwalający wskazać, z jakim rodzajem powództwa, a w konsekwencji, z jakim charakterem wyroku, mamy do czynienia. Należy zgodzić się z twierdzeniem, iż: „Kryterium skutku pozwala na dyferencjację orzeczeń sądowych w zależności od rodzaju udzielonej przez nie ochrony prawnej. Ta zaś polega na stwierdzeniu skutków prawnych, jakie wynikają dla stron stosunku cywilnego z normy materialno-prawnej urzeczywistnionej już uprzednio niezależnie od toczącego się postępowania, bądź też na określeniu tych skutków dopiero poprzez skonkretyzowanie normy w orzeczeniu sądowym”²².

O czym była już mowa na kartach niniejszego opracowania, wyroki określające pochodzenie, będące wynikiem uwzględnienia powództwa, rozciągają swe skutki wobec władzy rodzicielskiej, nazwiska dziecka, czy też obowiązku alimentacyjnego. Jest to niepodważalny aspekt świadczący o zasadności uznawania opisywanych powództw za powództwa kształtujące. Tak skonstruowana myśl inicjuje potrzebę wzmianki na temat tzw. skutku prawotwórczego. Powództwo kształtuje nową sytuację prawną, jeżeli ustanawia, zmienia lub uchyla stosunek prawny obowiązujący dotychczas. Biorąc pod uwagę powództwa określające

nia pojęć macierzyństwa biologicznego od macierzyństwa prawnego. Według jego opinii: „Stosunek prawny macierzyństwa jest na gruncie prawa polskiego ściśle i nierozzerwalnie związany z faktem pochodzenia dziecka od danej kobiety”.

²⁰ K. Korzan, [w:] W. Berutowicz (red.), *System prawa...*, op. cit., s. 345 – autor zaznacza: „Jeżeli zatem orzeczenie zmienia chociażby fragment dotychczasowego obowiązku czy uprawnienia, ma charakter konstytutywny. W tych warunkach za orzeczenie konstytutywne można uznać tylko takie orzeczenie, które podobnie jak każde inne zdarzenie materialnoprawne wywołuje (w wyniku podjęcia czynności kształtującej na podstawie upoważnienia ustawowego) skutek prawotwórczy w postaci całkowitej lub częściowej zmiany stosunku materialnoprawnego lub innej od niego sytuacji prawnej”.

²¹ Z. Resich, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979, s. 384; K. Korzan, *Istota i charakter orzeczeń wydawanych w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczne)*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha*, Warszawa 1985, s. 160. Ogólnie zakłada się, iż orzeczenia wywołujące skutki prawne z mocą wsteczną mają naturę deklaratoryjną, a skutki powstałe od chwili uprawomocnienia są charakterystyczne dla konstytutywnego charakteru orzeczeń. Niemniej jednak wskazać należy, iż pogląd ten ma obecnie znaczenie jedynie historyczne, albowiem opiera się wyłącznie na kryterium rodzajów wywołanych orzeczeniem skutków, a nie na chwili, w której skutki te powstają.

²² E. Gapska, *Czynności decyzyjne sądów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 73.

pochodzenie i wydawane w nich wyroki uwzględniające powództwo, skutek prawotwórczy jest ich nieodłączną właściwością. Niemniej jednak wyrażona w ten sposób myśl nie wyczerpuje zagadnienia związanego z opisem szerokiego pojęcia skuteczności wyroków konstytucyjnych²³.

Mówiąc o skutkach będących wyznacznikiem rodzaju powództwa, a zarazem następstwem opisywanych wyroków, uznając ich charakter konstytucyjny, zasadnym wydaje się poruszenie kwestii mocy wiążącej wyroku określającego pochodzenie. Zagadnienie to w ramach swej wielopłaszczyznowej budowy wymaga wnikliwej analizy, jednak na potrzeby niniejszego opracowania poruszone zostaną jedynie wybrane jego aspekty²⁴.

Niewątpliwą konsekwencją wyroków określających pochodzenie jest ich skuteczność *erga omnes*. Zabierając głos w dyskusji na temat charakteru prawnego powództwa określającego pochodzenie, poruszenie kwestii *erga omnes*, a *inter partes*, wydaje się niezwykle istotne. Treścią orzeczenia określającego pochodzenie związane są nie tylko podmioty danego stosunku materialnoprawnego, ale i pozostałe podmioty prawa. Ukształtowany stosunek rodzicielstwa skutkuje wobec wszystkich, niezależnie od okoliczności²⁵. Należy się jednak zastanowić nad faktem, czy skuteczność *erga omnes* wyroków określających pochodzenie może być podstawą tego, by sądzić, że wyroki takie mają charakter konstytucyjny. Co do zasady skuteczność *erga omnes* przedstawiana jest jako cecha skutku konstytucyjnego²⁶. I choć należy uznać takie ujęcie za słuszne, to nie wyklucza ono możliwości występowania tego skutku również w przypadku wyroków o charakterze deklaracyjnym²⁷. Jak wskazuje K. Korzan: „Za przedstawionym stanowiskiem przemawia fakt, że skuteczność jest również cechą różnego rodzaju praw bezwzględnych będących składnikiem stosunków, które powstają poza działalnością konstytucyjną sądu”²⁸. Autor podkreśla, że mogą to być zarówno prawa rzeczowe, jak i prawa spadkowe²⁹. I choć celem niniejszego opracowania było wskazanie argumentów przemawiających za zasadnością zaszeregowania powództw określających pochodzenie do powództw o ukształtowanie prawa, to w tym miejscu trafnym wydaje się stwierdzenie, iż skuteczność

²³ K. Korzan, *Orzeczenia konstytucyjne...*, op. cit., s. 104–105.

²⁴ K. Korzan, *Charakter i skutki wyroków ustalających i zaprzeczających ojcostwo oraz zagadnienie legitymacji*, „Prace Uniwersytetu Śląskiego” 1975, nr 68, s. 80 – prawomocność w znaczeniu zasięgu wyroku względem osób trzecich, które nie były podmiotami powództwa.

²⁵ Zob. Orzeczenie SN z dnia 6 czerwca 1954 r., I C 606/54, OSNCK 1954, nr 4, poz. 97.

²⁶ J. Wasilkowski, *Prawo rzeczowe w zarysie*, Warszawa 1957, s. 11.

²⁷ K. Korzan, [w:] W. Berutowicz (red.), *System prawa...*, op. cit., s. 465; zob. także: J. Wasilkowski, op. cit., s. 11 – autor uważa, że skutek *erga omnes* jest cechą jedynie prawotwórczego i kształtującego skutku konstytucyjnego. Uprawomocnienie się wyroku o charakterze konstytucyjnym oznacza skuteczność wobec wszystkich.

²⁸ K. Korzan, *Orzeczenia konstytucyjne...*, op. cit., s. 128.

²⁹ Ibidem.

erga omnes jest niewątpliwą cechą powództw określających pochodzenie, lecz nie taką, która potwierdza bezsprzecznie konstytutywny charakter wyroku³⁰.

Niemniej jednak dokonując pobieżnej analizy dotychczasowego orzecznictwa sądów powszechnych, stwierdzić należy, iż orzeczenia deklaratywne obowiązują najczęściej tylko strony występujące w procesie lub uczestników postępowania. Jeżeli jednak orzeczenie o charakterze deklaracyjnym wywołuje skutek względem wszystkich, uzależnione jest to od interesu społecznego. Ponadto skuteczność *erga omnes* narzucona jest wówczas poprzez przepisy procesowe, nie zaś materialnoprawne³¹.

Mając na względzie powyższe tezy, należy bezsprzecznie stwierdzić, że ze względu na niepodzielność stanu cywilnego można mieć jedynie jedną matkę oraz tylko jednego ojca. Potwierdzenie stosunku filiacyjnego, w formie prawomocnego orzeczenia sądowego, uruchamia szereg uprawnień i obowiązków, tym samym czyniąc z wyroku tytuł do realizacji skutków wynikających z roli rodzica. Niewątpliwie fakt ten przesądza o posiadaniu przez taki wyrok cech orzeczenia konstytutywnego.

Zwrócić wypada szczególną uwagę na fakt, że każde orzeczenie konstytutywne ma znaczenie prejudycjalne, czego nie można przypisać wszystkim orzeczeniom o charakterze deklaracyjnym. Wyraża się to w obowiązku respektowania orzeczenia konstytutywnego w innych sprawach cywilnych. Błędem byłoby podważanie stanu stworzonego w wyniku orzeczenia konstytutywnego. W przypadku orzeczeń o charakterze deklaracyjnym prejudycjalność jest cechą, która musi być wyraźnie wskazana w ustawie³². I znów zaznaczyć należy, że choć nie stanowi to niepodważalnego argumentu świadczącego o tym, że powództwa w zakresie pochodzenia mają charakter kształtujący, to jest to wyraźny powód, który może prowadzić do podjęcia rozważań w tym właśnie kierunku.

Konkludując rozważania, zasadnym wydają się wyraźne podkreślenie, iż powództwa określające pochodzenie dziecka z dużą dozą pewności należą do kategorii powództw kształtujących, a w konsekwencji wyroki uwzględniające powództwo mają charakter konstytutywny. Łączny opis argumentacji względem powództw o ustalenie ojcostwa lub macierzyństwa, o zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa, a także o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa wynika z faktu, iż wszystkie z wymienionych powództw dotyczą tego samego typu spraw cywilnych, które zaszeregowane zostały do procesowego postępowania odrębnego z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi. Wszystkie powództwa dotyczą spraw o prawa stanu, więc przyjęta systematyka łącznego ich rozważenia pod względem charakteru prawnego uznana winna być za zasadną.

³⁰ Niemniej jednak skuteczność wobec wszystkich, nazywana *erga omnes*, nie dotyczy jednak części wyroku, w której rozstrzygnięcia dotyczą kwestii majątkowych – takie stanowisko wskazał Z. Krzeźmiński w zakresie powództw określających ojcostwo: Z. Krzeźmiński, *Alimenty i ojcostwo*, Kraków 2006, s. 94.

³¹ K. Korzan, *Orzeczenia konstytutywne...*, op. cit., s. 132.

³² *Ibidem*, s. 136.

Zadawniony w doktrynie spór w przedmiocie oceny charakteru prawnego wymienionych powództw skutkuje potrzebą dalszego dyskursu i szukania nowych argumentów, które potwierdziłyby zasadność jednego z dwóch odmiennych stanowisk. Niezależnie od tego, czy mowa o macierzyństwie czy też ojcostwie, wyróżnić należy pojęcia rodzicielstwa prawnego i biologicznego. Utożsamianie znaczeniowe obu zagadnień trzeba uznać za błąd, gdyż ojcostwo i macierzyństwo prawne oraz ojcostwo lub macierzyństwo biologiczne nie zawsze będzie ze sobą zgodne. Ważnym jest, aby pojęcia te od siebie oddzielić. Drugim aspektem wynikającym z tej zależności jest fakt, iż omawiane w niniejszym artykule powództwa tworzą nowy – bądź zmieniają, uchylają, rozwiązują lub obalają istniejący do tej pory – stosunek prawny. Ustalenie ojcostwa, ustalenie macierzyństwa, zaprzeczenie ojcostwa, zaprzeczenie macierzyństwa, czy też ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa wpisują się w zakres idei wyroków konstytucyjnych, które przekształcają rzeczywistość prawną, tworząc sferę, o której istnieniu nie można było mówić do tej pory.

Oczywistym jest, iż za konstytucyjnym charakterem wyroku uwzględniającego powództwo w przedmiocie pochodzenia przemawia również sama konstrukcja prawna i fakt wskazania w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym wyraźne powołanych podmiotów uprawnionych do wzięcia udziału w postępowaniu, bez potrzeby wykazywania interesu prawnego w tym przedmiocie. W świetle powyższych twierdzeń i argumentacji, zestawienia stanowisk doktryny i judykatury uzupełnionych o wypracowaną siatkę pojęciową, autorka – mimo iż konsekwentnie broniła przyjętej przez siebie strony sporu naukowego – pozostaje w przekonaniu, że w przyszłości możliwe będzie jednak wypracowanie spójnego stanowiska w omawianym problemie.

Bibliografia

Literatura

- Broniewicz W., *Interes prawny przy powództwie o zasądzenie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1964, z. 37.
- Broniewicz W., *W kwestii powództwa prokuratora o zaprzeczenie ojcostwa*, „Nowe Prawo” 1963, nr 2.
- Dobrzański B., *Glosa do uchwały SN z dnia 7 czerwca 1971 r., III CZP 87/70*, „Nowe Prawo” 1973, nr 4.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Ochrona dobra dziecka w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich*, [w:] M. Boratyńska (red.), *Ochrona strony słabszej stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. A. Zielińskiemu*, Warszawa 2016.
- Gajda J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2000.

- Gajda J., *Prawo do znajomości oraz ustalenia własnego pochodzenia*, [w:] M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A. Schulz (red.), *Księga Jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, Toruń 2008.
- Gajda J., *Przesłanka dobra dziecka przy ustalaniu jego pochodzenia*, „Rodzina i Prawo” 2006, nr 1.
- Gapska E., *Czynności decyzyjne sądów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010.
- Gapska E., Studzińska J., 9.3.4.2. *Orzeczenia deklaratywne*, [w:] E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, LEX/el. 2015.
- Grzybowski S., *Charakterystyka prawna aktu uznania dziecka oraz konsekwencje przeprowadzonej oceny*, „Nowe Prawo” 1957, nr 4.
- Gwiazdomorski J., *Dochodzenie i zaprzeczenie macierzyństwa*, „Studia Cywilistyczne” 1974, t. 24.
- Gwiazdomorski J., *Sądowe ustalenie ojcostwa*, Warszawa 1977.
- Ignatowicz J., [w:] B. Dobrzański, J. Ignatowicz (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Warszawa 1975.
- Jakubecki A., *Charakter powództw o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 3.
- Korzan K., [w:] W. Berutowicz (red.), *System prawa procesowego cywilnego*, t. 2: Z. Resich (red. tomu), *Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, Ossolineum, Wrocław 1987.
- Korzan K., *Charakter i skutki wyroków ustalających i zaprzeczających ojcostwo oraz zagadnienie legitymacji*, „Prace Uniwersytetu Śląskiego” 1975, nr 68.
- Korzan K., *Orzeczenia konstytutywne w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972.
- Korzan K., *Istota i charakter orzeczeń wydawanych w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczne)*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha*, Warszawa 1985.
- Krzemiński Z., *Alimenty i ojcostwo*, Kraków 2006.
- Lapierre J., *Recenzja pracy T. Rowińskiego: „Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym”*, „Państwo i Prawo” 1972, nr 3.
- Ołędzka E., *Ustalenie pochodzenia dziecka w świetle zmiany KRO z 6.11.2018 r.*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 22.
- Osoy P., *Powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego*, Warszawa 2015.
- Osoy P., *Powództwo o zasądzenie świadczenie w sądowym postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 6.
- Oszkinis B., *Charakter prawny powództw o ustalenie macierzyństwa*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 1.
- Piasecki K., *Wyrok pierwszej instancji w procesie cywilnym*, Warszawa 1981.
- Pietrzykowski K., *Powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1977, nr 7–8.

- Resich Z., [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979.
- Rowiński T., *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971.
- Rowiński T., *Powództwo o ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa*, „Nowe Prawo” 1964, nr 12.
- Schulz A., Smyczyński T., *Rodzinne prawa podmiotowe i ich ochrona na obszarze stosunków między rodzicami i dzieckiem*, [w:] W. Czaplinski (red.), *Prawo w XXI wieku, Księga pamiątkowa 50-lecia Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, Warszawa 2006.
- Siedlecki W., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987.
- Siedlecki W., *Recenzja pracy B. Walaszka: „Sądowe ustalenie nieślubnego ojcostwa w polskim prawie międzynarodowym prywatnym”*, „Państwo i Prawo” 1960, nr 10.
- Siedlecki W., *Recenzja pracy T. Rowińskiego: „Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym”*, „Nowe Prawo” 1972, nr 1.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001.
- Stojanowska W., *Władza rodzicielska pozamałżeńskiego i rozwiedzionego ojca. Studium socjologiczno-prawne*, Warszawa 2000.
- Szer S., *Prawo rodzinne w zarysie*, Warszawa 1969.
- Walaszek B., *Ustalenie ojcostwa małżeńskiego w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym*, Kraków 1962.
- Wasilkowski J., *Prawo rzeczowe w zarysie*, Warszawa 1957.
- Wiszniewski Z., *Glosa do orzeczenia SN z dnia 28 lipca 1956 r., I CR 84/56*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1957, nr 1, poz. 6.
- Włodyka S., *Interes prawny jako przesłanka dopuszczalności zaskarżenia orzeczeń w procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1963, nr 9.
- Zielonacki A., *Prawo do znajomości własnego pochodzenia*, „Studia Prawnicze” 1993, z. 1.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 6 grudnia 1952 r., C Prez 166/52, OSNCK 1953, nr 2, poz. 31.
- Orzeczenie SN z dnia 6 czerwca 1954 r., I C 606/54, OSNCK 1954, nr 4, poz. 97.
- Postanowienie SN z dnia 11 marca 1999 r., III CZ 9/99, Legalis nr 53741.

Wyrok SA w Poznaniu, z dnia 20 kwietnia 2006 r., I ACa 1221/05, LEX nr 194532.

The legal nature of claims to establish parentage of the child

Summary

The paper presents issues related to proceedings in cases involving parent-child relationships in the Polish legal system. In other words, these are actions for establishing or denying child's parentage (including paternity and maternity) and rendering acknowledgement of paternity ineffective.

The elaboration attempts to solve dispute concerning legal nature of claims to establish parentage of the child. Special attention is given to the types of civil claims and differences between constitutive and declarative judgments. Author described all objective arguments which indicate that claims to establish parentage should be categorised as constitutive type of claims.

Keywords: child, parentage, paternity, maternity, legal nature of claims, constitutive, declaratory.